

DOSYA

“TÜRK SÖZCÜĞÜNÜN LİTERAL ANLAMI, ŞOVEN TÜRKLER’İN DE ŞOVEN KÜRTLER’İN DE İNATLA ANLAMAK İSTEDİĞİNDEN ÇOK FARKLI.”

ALİ MURAT GÜVEN*

“TÜRKİYE SİNEMASI” ŞEKLİNDEKİ ZORLAMA KAVRAMA, HEM DÜNYADAKİ BÜTÜN ÖRNEKLERLE LİTERAL AÇIDAN TERS DÜŞTÜĞÜNDEN, HEM DE BU ÜLKEYİ OLUŞTURAN HALKIN SANAT ALANINDA DA BİR TEKVÜCUTLUK HÂLİNDE KÜÇÜK KÜÇÜK KABİLELERE BÖLÜNMEKTEN ÇOK DAHA KUDRETLİ OLACAĞINA GÖNÜLDEN İNANDIĞIMDAN DOLAYI ŞİDDETLE KARŞIYIM.

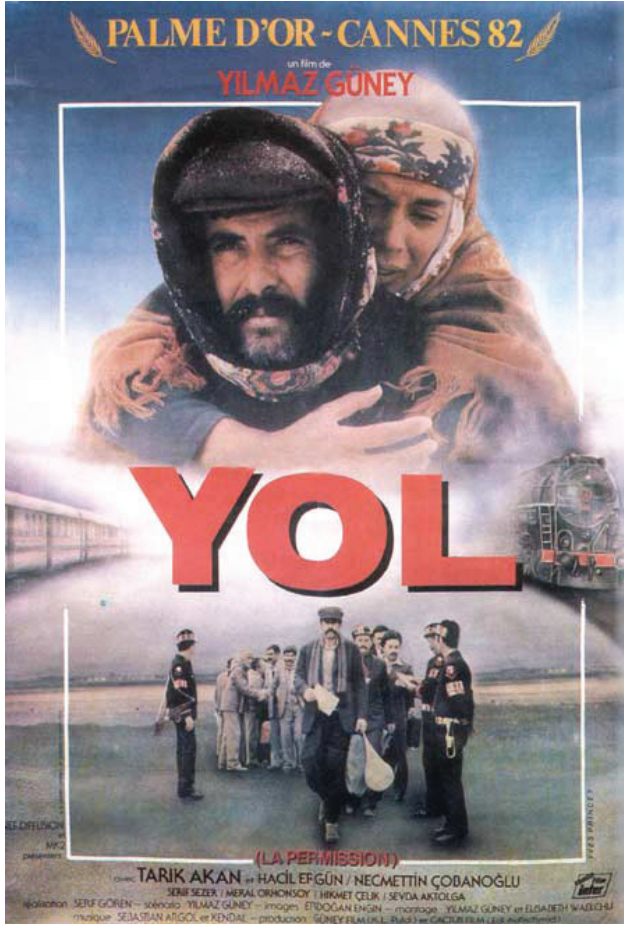
*Sinema Yazarı

Bir insanın vatandaşlık bağıyla bağlı bulunduğu demokratik bir devlete standart düzeydeki saygısı, sevgisi ve itaati, o kişinin etnik hafızasını sıfırlamaz. Biri var olunca diğeri ansızın yok olma sinyalleri vermeye başlayan paradoksal bir aidiyet hâli değildir bu. Türkiye, vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerine ilişkin ahlâkî devrimini, uygar dünyanın normlarına uygun şekilde tamamlayıp “ulus devlet” tanımını iyice evcilleştirmeyi başardıktan sonra -ki bu noktada son yıllarda hukuk sistemimizde küçümsenemeyecek adımlar atıldı, hâlen de atılmaya devam ediliyor- bu devlete vatandaşlık bağıyla bağlı olan, “le contrat social” gereğince bağlı olduğu yönetici erkten karmaşık hizmetler alan, karşılığında ona vergi ödeyen, belirli bir süre için askere giden, güvenlik, huzur ve mutluluk içinde yaşayan, hayatı boyunca yasalara bağlı bir vatandaş olarak kalacağı sözünü vermiş her bireyin de “o devleti ciddiye almak” gibi temel bir yükümlülüğü bulunmaktadır.

Sinema, bir teknolojik aygıt olarak icat edildiği günden beri, dünyanın dört bir köşesindeki farklı film üretimleri, o üretimleri ortaya koyan coğrafyalardaki ulusların literal açıdan genel kabul görmüş adları üzerinden yapılıyor. “Amerikan sineması”, “Alman sineması”, “Fransız sineması”, “Japon sineması” gibi... Üstelik bu kafatasçı Türk faşistlerinin uydurduğu zorlama bir çeviri örneği de değil; Anglo-Sakson dil-

leri başta olmak üzere, sinema tarihine ilişkin bütün kayıtlarda bu gibi tasniflerin özgün hâllerinde de “French cinema”, “German cinema”, “Japanese cinema” gibi özdeş ifadelerle karşılaşsınız. Ancak, bir coğrafi bölgenin sinemasını çok genel anlamda tanımlayan bu ifadenin altını genel hatlarıyla doldurduktan sonra, eğer söz konusu olan çok daha derinlikli bir alan taraması ise o durumda “British cinema” ya da “American cinema” başlıklarını “Irish cinema”, “Scotch cinema”, “American black cinema” ya da “Native American cinema” gibi alt kümeler takip etmeye başlayacaktır. Bir sinema tarihi araştırmacısı olarak, anılan ülkelerdeki hiç kimsenin şimdiye kadar bu tür tasniflerden gocunduğuna

şahit olmadım. Sözgelimi, Sean Connery dünyanın geneli için bir “British actor”dür, fakat kendisinin sinema kariyerine ilişkin daha kapsamlı bir incelemede “Scottish originated British actor” olduğu da özellikle vurgulanır.

Dünyanın diğer “imparatorluk mirasçısı” ülkelerine baktığımda onların sinema aydınlarında gördüğüm bu rahatlık, genişlik ve hazımlılık psikolojisini kendi ülkem farklı etnisitelerden gelen sinemacılarında ise ne yazık ki göremiyorum. Öte yandan sözkonusu durumu, jakobenist cumhuriyetin fazlaca bunalttığı bir kuşağın özgürlük-

lerle henüz yeni yeni tanışmaya başladığı bir sürecin de doğal karşılanması gereken ilk aşama sonuçları olarak görme eğilimindeyim.

2000’li yılların başlarında Londra’da, dünyanın en görkemli sinema müzelerinden biri olan MOMI (Museum of Moving Images/Hareketli Görüntüler Müzesi)’yi ziyaret etmiştim. Mesleki açıdan son derece heyecan verici olan bu gezi sırasında Holivud ve İngiliz sinemasına ayrılan bölümleri enine boyuna inceledikten sonra, “Doğu Dünyası Sinemaları” ibaresini taşıyan farklı bir galeriye girdim. Bir de baktım ki orada, giriş kapısının hemen üzerine, 3 metreye 2 metre gibi devasa boyutlarda siyah-beyaz bir film fotoğrafı asılmış. Bu, rahmetli Yılmaz Güney’in 1970 yapımı filmi “Umut”tan alınma bir kareydi. Soğuk alıp hastalanmış Adanalı gariban paytoncu Cabbar’ın sırtına karısının tedavi için bardak yapıştırdığı o ünlü sahne... Altında da ne yazıyordu biliyor musunuz? “Büyük Türk sinemacısı Yılmaz Güney’in ‘Umut’ adlı filminden...”

Aynı bölümde biraz daha ilerlediğimde, bu kez bir camekânın ardında deve derisinden yapılmış iki kukla figürü gördüm. Bunlar da bizim Hacivat ve Karagöz’ümüzdü. Onun yanındaki açıklama kartonuna ise “Türkler’den sinemanın temellerini atan iki gölge oyunu kahramanı” diye not düşmüştü İngilizler...

İngiliz bu toprakların sinemasına böyle yaklaşıyor, birtakım militan tipler ise şimdilerde Vikipedi'ye girip orada Yılmaz Güney maddesinin altına "Türkiye Cumhuriyeti topraklarında doğan sürgün Kürt sinemacısı" yazıyorlar. Sanki hayatı boyunca kendi yurdunda oturacak sandalye bulamamış Filistinli bir mülteci den söz eder gibi... Onun için mi bu ülkede onlarca yıl Türküyle, Lazıyla, Çerkeziyle, Ermenisiyle, Rumuyla dokuma atölyesi çıraklarından kahvehanecilere kadar milyonlarca sıradan insan, bu adamın posterlerini duvarlarına sevgiyle asıp ona "Çirkin Kral" unvanını yakıştırdı? Güney, Türkiye'deki hayatının ekseriyetini bu kadar reddedilmiş, bu denli boynu bükük, yapayalnız ve nefret edilen bir adam olarak mı geçirdi?

Bütün bu düşüncelerimin ışığında, "Türkiye sineması" şeklindeki o zorlama kavrama, hem dünyadaki diğer bütün örneklerle literal açıdan peşinen ters düştüğünden, dahası onların karşısında komik durduğundan hem de bu ülkeyi oluşturan halkın (diğer her türlü konuda olduğu gibi) sanat alanında da bir tekvücutluk hâlinde küçük küçük kabilelere bölünmekten çok daha kudretli olacağına gönülden inandığımdan dolayı şiddetle karşıyım.

Kürtçü, Lazcı, Pontusçu, Çerkezci, Ermenici, Arapçı, Gürcücü yaklaşımın artık silahlı ya da silahsız militanlık düzeyinde birer savunucusuna dönüşmüş durumdaki

"Türk sineması" diye güçlü bir yapı ve köklü bir gelenek hep vardı, bundan sonra da var olmaya devam edecek. Dahası, aynı genel yapının içine hem Yılmaz Güney hem Yücel Çakmaklı hem Nuri Bilge Ceylan hem de Osman F. Seden girmektedir.

kimi "aydınların" bu satırları okuduklarında, adımın üzerine doğru savurdıkları küçümseyici nazarlar eşliğinde "Pis faşist" diyerek dişlerini gıcırdatacaklarına yine aynı adım kadar eminim. Fakat böyle düşünenler şunu da iyi bilsinler ki böyle vandal yaklaşımlar benim umurumda bile değil. Alt kimliklerini hukuken koruma altına almak kaydıyla, daha bütüncül bir hedefi olan, ortak bazı ülkelerde birleşebilmiş, duygusal bağları şimdikinden daha güçlü bir ülkeyi hayal etmek faşistlik değildir. Yirminci yüzyılın siyasal tarihindeki gelişmelere baktığımızda, bu gibi ayrılıkçı ideologlar yerine benim bütünleştirici arayışlarım çok daha makul ve olağan görünüyor. Bir dönem küçük küçük parçalara bölünmenin kısırtıcılığına kapılmış olan ne kadar ülke varsa, bunların çoğu şimdilerde -en başta da sanat alanında- yeniden yoğun bir işbirliği kurmaya dönük adımlar atmakta. Çek ve Slovaklar'ın, Boşnak, Hırvat ve Sırp'ların, Rusya ve Orta Asya Cumhuriyetlerinin ilk heveslerini aldıktan sonra, bu kadar ufalanmanın akıl kârı bir yol olmadığını görüp yeniden kül-

türel, ekonomik ve siyasal yakınlaşmalara girdiklerini müşahede ediyoruz.

Tamamen coğrafi ve literal bir kastı olacak şekilde, “Türk sineması” diye güçlü bir yapı ve köklü bir gelenek elbette ki hep vardı, bundan sonra da var olmaya devam edecektir. Dahası, aynı genel yapının içine (kimileri beğenirse de) hem Yılmaz Güney hem Yücel Çakmaklı hem Nuri Bilge Ceylan hem de Osman F. Seden girmektedir. Ha, eğer ki derdiniz bu üst çatı tanımını akademik bir titizlik içinde daha küçük elementlerine ayırmak ise bu durumda da hiç kimse size “Bunu niye yaptın?” demez. O zaman Türk sineması içinde “sosyalist akım”, Türk sineması içinde “İslami-maneviyatçı akım”, Türk sineması içinde “Kürt kimlikli filmler” gibi alt kümelere inerek bu genel başlığı bol bol ayrıntılandırırınız. Ben, son yıllarda moda olan bu tür taleplerin, akademik dünyada çok ciddi bir kavram kargaşası yaşandığından dolayı değil toplumsal hayatın her aşamasına kanserli birer doku gibi sıçramış olan “Kendimizi bunlardan her konuda Berlin Duvarı kadar kesin barikatlarla ayırıştırılalım ve bu ayrışmanın en son aşaması da ayrı bir devlet kurmak olsun” hevesinin telâşlı bir tezahürü olarak görmekteyim.

Kürt, Zaza, Ermeni, Rum, Gürcü, Yahudi, Çerkes, Süryani, Arap ya da Laz kökenli sinemacı dostlarımız hiç endişe etmesinler, uluslararası bir festivalde “Türk sineması”nı

temsil eder bir konumda yer aldıklarında ne anadillerinden, ne etnik kimliklerinden öyle bir çırpıda vazgeçmiş falan olmuyorlar. Aksine, onlar “Anadolu”yu, Anadolu’da ortak bir iradeyle kurulmuş bulunan bu devleti temsilen oralarda ödüller kazandıklarında, kendilerini Trabzon’da, Antalya’da, Diyarbakır’da, İstanbul’da, Kayseri’de, İzmir’de, Edirne’de dikkatle takip eden bütün sinemaseverlerin sevinçten gözleri doluyor. Ha, 75 milyonluk bu yekpare sevgi selini ellerinin tersiyle itip, çok daha küçük ve yerel bir derenin pek az kulak tarafından işitilebilen cılız şırıltısı onlara daha bir armonik geliyorsa, o durumda benim gibi bütüncül düşünenlerin de söyleyebileceği pek fazla bir şey kalmıyor. Böyle bir durumda ne demek gerekir: Allah herkesin yolunu açık etsin!